

A társadalmi tőke, mint a társadalmi és gazdasági folyamatokat befolyásoló erőforrás

Kis Krisztián

Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Főiskolai Kar,
Vállalatgazdaságtani Tanszék, Hódmezővásárhely
kis@mfk.u-szeged.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A társadalmi tőke fogalma az 1980-as években vált ismertté, és mint a társadalomban fellelhető nem anyagi erőforrás, napjainkban egyik népszerű területe a szociológiai és közgazdasági kutatásoknak. A társadalmi tőkének számos definiálása létezik, de mindegyikben közös, hogy a társadalmi tőkét a hálózatokhoz kapcsolatosan értelmezi. Hálózatokat alkotnak azok az elkülöníthető elemek, amelyek között valamilyen kapcsolat létezik. Ennek megfelelően a társadalmi tőke a hálózatokat alkotó elemek – a gazdaság és a társadalom szereplői – közötti kapcsolatok összességében manifesztálódik, nem tehát magukban a szereplőkben (mint például az emberi tőke). Egy olyan erőforrásról van tehát szó, ami egy közösség – legyen az akár egy kistérség vagy egy nemzet társadalma – társadalmi, gazdasági folyamatait befolyásolja. Ebből kifolyólag a társadalmi tőke jelentős hatással van egy térség fejlődésére, illetőleg fejlesztése szempontjából. A dolgozatomban kísérletet teszek a társadalmi tőkével kapcsolatos ismeretek összefoglalására, és a társadalmi tőke, mint egy adott térség „belső” erőforrásai egyikének a vidékfejlesztéssel való viszonyának a felvázolására.

Kulcsszavak: társadalmi tőke, erőforrás, hálózatok, közösség, vidékfejlesztés

SUMMARY

The concept of social capital became well-known in the 1980s and as a non-material resource existing in the society and today it is one of the most popular fields of the sociological and economic research. There are many definitions of social capital, but there is a common point that they all have: a network-related interpretation. The networks are made up of discrete elements, which have some kind of relation between them. Accordingly, social capital is manifested in the totality of the relations between elements (actors of the economy and society) forming the network not in the elements themselves (e.g. human capital). This is a resource which influences the social and economic processes of a community – even if it is a community of a micro region or a nation. Consequently, social capital has a significant impact on the development and improvement of an area or a territorial unit. In this paper, I try to summarise the information concerning social capital and to sketch the relation between rural development and social capital as one of the immanent resources of a territorial unit.

Keywords: social capital, resource, networks, community, rural development

A nemzetközi társadalomtudományi szakirodalomban a '80-as évektől kezdődően kapott komoly szerepet a társadalmi tőke, olyan szerzők által, mint Pierre Bourdieu, James S. Coleman vagy

Mark Granovetter. A '90-es években a társadalmi tőke széleskörűen ismert fogalomává vált, amelyben az előbbieket mellett olyan társadalomkutatók is fontos szerepet játszottak, mint Robert D. Putnam, Francis Fukuyama vagy Nan Lin. Ezzel szemben Magyarországon a társadalmi tőkével foglalkozó kutatások viszonylag újak.

A kifejezés tehát bekerült a társadalomtudományokkal foglalkozók szóhasználatába és ezzel együtt mindinkább felismerésre került a társadalmi tőke jelentősége. Ezt támasztja alá az a tény, hogy a közgazdasági és szociológiai kutatások napjaink egyik népszerű területévé vált a társadalomban fellelhető nem anyagi erőforrások vizsgálata. A közgazdászok e téma iránti érdeklődését a gazdasági folyamatokba bevonható új erőforrások, a gazdasági fejlődés új erőforrásainak keresése motiválja, míg a szociológusok inkább a társadalomfejlődés aspektusából közelítenek a téma felé (G. Fekete és Solymári, 2004).

A TÁRSADALMI TŐKE FOGALMA

A társadalmi tőke fogalmának tisztázása során a témában legtöbbet hivatkozott szerzők (Bourdieu, Coleman, Putnam) társadalmi tőke fogalmát használom.

Bourdieu (1998) a tőke meghatározásánál annak három alapvető formájáról beszél. Szerinte a tőke három alapvető formája létezik, ezek: a gazdasági tőke, a kulturális tőke és a társadalmi tőke. A társadalmi tőke a társadalmi kötelezettségekből vagy kapcsolatokból fakadó tőke, ami bizonyos feltételek mellett gazdasági tőkévé alakítható. Tovább elmélyedve a bourdieu-i társadalmi tőke definíciójában, Bourdieu a következőket mondja: a társadalmi tőke azon jelenlegi és lehetséges erőforrások együttese, amelyek a kapcsolatok egy olyan tartós hálójához kötődnek, amelyek a kölcsönös ismeretségen és elismertségen alapulón többé-kevésbé intézményesítve vannak. Az intézményesítettség egy olyan csapathoz való tartozáson alapszik, amely nem csupán közös tulajdonságokkal rendelkezik, hanem egyesítve vannak tartós és hasznos kötélekkel. A társadalmi tőke nagysága, amellyel egy egyén rendelkezik, függ egyrészt annak a kapcsolathálónak a kiterjedtségétől, amelyet mozgósítani tud, másrészt azon tőke (gazdasági, kulturális vagy szimbolikus) nagyságától, amelyet azok birtokolnak, akikkel kapcsolatban áll (Pokol, 1995; Bourdieu, 1998).

Pokol (1995) Bourdieu elméletének alapkategóriáiról készített tanulmányában a

következőket írja a bourdieui társadalmi tőkéről: „a társadalmi tőke fogalma alatt a kapcsolati tőke érthető, amely jelenti egyrészt azt a tőkét, amely egyszerűen a más személyekkel kialakított folyamatos kapcsolattartásból ered, de amely kapcsolattartás folyamán az esetleges lekötöttségek tovább növelik valakinek a tőkéjét”.

A következőkben James S. Coleman társadalmi tőke fogalmáról alkotott nézeteit tekintem át. Coleman (1994, 1998) a társadalmi strukturális erőforrásokat az egyének tőkejainak, azaz társadalmi tőkéjének tekinti. A társadalmi tőkét Coleman szerint annak funkciója határozza meg. A társadalmi tőke fogalma azt a funkciót határozza meg, hogy milyen értéke van erőforrásként a cselekvők számára a társadalmi struktúra azon vonásainak, amelyeket érdekeik érvényesítésében felhasználhatnak (Coleman, 1994, 1998).

Coleman idézett műveiben is megjelennek a tőke különböző formái (bár más csoportosításban, mint Bourdieu-nál): pénztőke, tárgyi tőke, az emberi tőke és negyedikként a társadalmi tőke. A tőkeformákkal összefüggésben a következőket mondja: mint a tőke többi formája, a társadalmi tőke is termelő, vagyis lehetővé teszi bizonyos, máskülönben elérhetetlen célok elérését. Ugyanakkor hozzáteszi, hogy a tőke többi formájától eltérően a társadalmi tőke a cselekvők közötti viszonyok struktúrájában ölt testet, ennél fogva nem található meg sem magukban a cselekvőkben, sem pedig a termelés anyagi eszközeiben (Coleman, 1994, 1998).

A társadalmi tőke kutatásának és fogalom-meghatározásának harmadik nagy alakja Robert D. Putnam. Putnam meghatározása szerint „a társadalmi tőke a társadalmi szervezetek jellemzőiből származik, olyanokból, mint a bizalom, a normák és a hálózatok, amelyek növelhetik a társadalom hatékonyságát azzal, hogy elősegítik az összehangolt cselekvéseket” (Szakál in G. Fekete és Solymári, 2004).

Putnam szerint a társadalmi tőke fogalma a társadalmi hálózatokra és a kölcsönösséggel összefüggő normákra vonatkozik, a fogalom alap gondolata, hogy a társadalmi hálózatoknak értéke van. Ennek megfelelően a társadalmi hálózatok jelentős erőforrásként szolgálhatnak úgy az egyének, mint a csoportok, közösségek számára. (Putnam, 2004).

Putnam, Bowling Alone című könyvében a „civil erényként” definiált társadalmi tőke utal az egyének közötti kapcsolatokra, a kapcsolatokból felépülő hálózatokra, és a hálózatokat működtető generalizált és specializált kölcsönösségi elvekre is. A putnami társadalmi tőke koncepció kulcselemei a bizalom és a kölcsönösség, amely a társadalmi élet szinte minden területén lehetővé teszi a kölcsönös előnyök érdekében létrejövő társadalmi kooperációt (Csizmadia, 2002). A hagyományos értelemben vett tőkével ellentétben a társadalmi tőke Putnam (1993) szerint „közjó”, eszerint az nem személyes tulajdona azoknak, akiknek hasznára válik. Mindezek mellett a társadalmi tőke tipikusan kötélekekből, normákból és

bizalomból áll össze, amely átvihető az egyik társadalmi környezetből a másikba.

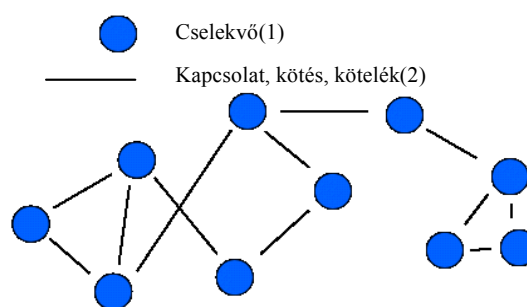
Konklúzióként megállapítom, hogy mindhárom szerző társadalmi tőke fogalma mögött világos alapösszefüggés húzódik meg. Ezen premissza szerint a társadalmi tőke a különböző relációkkal jellemezhető társadalmi struktúrák egy olyan erőforrása, amelynek társadalmi és gazdasági konzekvenciái vannak. A társadalmi tőke, tőkeként való definiálása magában hordozza azt a feltevést, hogy a társadalmi hálózatok erőforrásként szolgálhatnak az egyének és közösségeik számára. Ezzel együtt az is kifejezésre kerül, hogy a társadalmi tőke tulajdonképpen társadalmi hálózatokba ágyazottan létezik, tehát ez a fajta erőforrás kizárólag hálózatok útján, hálózatokon keresztül hozható létre és válhat hasznosítható tényezővé.

HÁLÓZATOK ÉS TÁRSADALMI TŐKE

A hálózatoknak tehát nagy jelentőségük van a társadalmi tőke termelésében és erőforrásként való hasznosításában. De mik is azok a hálózatok, tehetjük fel a kérdést. „Minden olyan rendszer felfogható hálózatnak, amely egymástól elkülönült elemekből áll, és amelyben ezeket az elemeket gyengébb vagy erősebb kapcsolatok kötik össze” – írja Csermely (2005a). Csermely (2005a) szerint a hálózatok definíciója szinte minden bennünk rejtőző vagy minket körülvevő rendszerre teljesül. A fogalomból kiindulva a hálózatokat az teszi hálózatokká, hogy az egyes elemek össze vannak kötve. A különböző emberi közösségek, a társadalom tehát emberek, valamint intézmények, szervezetek által alkotott hálózatok. Ilyen hálózatok akkor jönnek létre, ha az egyes cselekvők (személyi és testületi aktorok) között valamilyen szintű kapcsolatok alakulnak ki.

Társadalmi hálózatok azok a hálózatok, amelyek a társadalmat alkotó aktorok közötti kapcsolatok struktúrájában öltenek testet (1. ábra).

1. ábra: A társadalmi hálózat egy lehetséges diagramja

Forrás: Wikipedia, 2005

Figure 1: An example of a social network diagram
Actor(1), Connection, link, tie(2)

A különböző aktorok közötti kapcsolatok (társadalmi kapcsolatok) azok a kötélekek, amelyek valamilyen formában léteznek a társadalom egy-egy

eleme között. Ezek a kötélekek alapvetően kétfélek lehetnek. A társadalomban különböző erősségű kötélekek léteznek, amelyeket erős és gyenge jelzővel illethetünk. Mark Granovetter (1983) szerint ismerőseink (gyenge vagy kiterjedtebb kötélekek) társadalmilag kevésbé vannak kapcsolatban egymással, mint közeli barátaink (erős kötélekek). A társadalom szereplői által alkotott hálózatok tehát különböző erősségű kötélekekben, illetve kapcsolatokban realizálódnak. Granovetter (1983) ezt a következőképpen fogalmazta meg: „Az egyénekből és az ismerőseikből álló embercsoport alacsony sűrűségű hálózatot alkot (amiben több lehetséges kapcsolati vonal hiányzik), míg ugyanazon egyén és közeli barátai szorosan kötődnek egymáshoz (a lehetséges kapcsolati vonalak jelen vannak)”.

A laza kötélekek (kapcsolatok) lehetővé teszik egyrészt, hogy egy adott közösség, egy adott társadalmi hálózat bővüljön, másrészt, hogy a különböző közösségek között kapcsolatok alakuljanak ki, hozzájárulva ezzel a közösség(ek) társadalmi tőkéjének növekedéséhez.

A társadalmi hálózatok és a társadalmi tőke viszonyát elemezve megállapíthatjuk tehát, hogy társadalmi hálózatok nélkül nem jöhet létre társadalmi tőke, hiszen a társadalmi tőke a társadalom elemei (aktorai) között létrejött erős és gyenge kapcsolatok révén válik hasznosítható tényezővé, erőforrássá.

Az utóbbi időkben Magyarországon is egyre több szakcikk és tanulmány jelenik meg a társadalmi tőkével kapcsolatban, amelyek a társadalom és a gazdaság más-más dimenziójából közelítik meg a társadalmi tőke szerepét és jelentőségét.

Kopp és Skrabski (2001, 2002) cikkeikben a magyar, valamint a Közép- és Kelet-európai társadalmakban tapasztalható lelki és testi betegségek társadalmi tőkével való viszonyára hívják fel a figyelmet. Szerintük az utóbbi évtizedekben jelentős társadalmi destrukció ment végbe a vizsgált országokban, és az egyetlen mód, hogy ezen változtassunk, és a fejlődés valódi irányába haladjon a társadalom, a közösségekben (család, iskola és a kölcsönösségen alapuló civil szervezetek) rejlik. Csath (2002) „Erős társadalmi tőke, sikeres nemzet” című írásában a társadalmi tőke szerepét össztársadalmi és nemzetgazdasági szinten vizsgálta és konklúzióként a társadalmi tőkét, mint társadalmi és gazdasági sikertényezőt említi. G. Fekete és Solymári (2004) tanulmányukban a közösségi (harmadik) szektorhoz tartozó szociális gazdaság Észak-magyarországi régióban történő kiépítésének szükségessége kapcsán foglalkoznak a társadalmi tőkével, és azt, mint a társadalom- és gazdaságfejlődést meghatározó erőforrást említik. Szabó és mtsai (2005) előadásukban arra hívják fel a figyelmet, hogy a mezőgazdaságban kialakult bizalomhiánynak és a társulási készség visszaszorulásának, bár valós okai vannak, ezen mégis rövid időn belül változtatni kell, ugyanis a gazdák versenyben maradásának egyik fontos feltétele az együttműködés. Fehér (2005) „A vidékgazdaság és a mezőgazdaság” című könyvében

a vidékgazdaság erőforrásainak kapcsán foglalkozik a társadalmi tőkével. A vidéki térségek és települések fejlődése, fejlesztése kapcsán fontosnak tartja a közösségek és társadalmi tőke kérdését és ezzel összefüggésben a közösségekkel kapcsolatos kutatásokat és a közösségfejlesztést.

Az előbbiekből egyértelműen következik, hogy a társadalomban létező kapcsolatok és ezzel együtt a társadalmi tőke megléte vagy hiánya erőssége vagy gyengesége a közösségeknek, a társadalomnak.

KÖZÖSSÉGEK ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS

A hálózatok, a közösségek és a társadalmi tőke egymástól elválaszthatatlan fogalmak. Az előzőekben szó volt arról, hogy a társadalmi tőke társadalmi hálózatokhoz kötötten, a különböző közösségeken belül létező kapcsolatokba ágyazottan létezik. De hogyan alakulnak ki azok a kapcsolatok, amelyek lehetővé teszik a társadalmi tőke „termelését”? A kérdés magában hordozza azt a feltevést, hogy lennie kell bizonyos motivációnak arra vonatkozóan, hogy társadalmi hálózatok, közösségek jöjjenek létre, illetve szükség van olyan erőkre, amelyek azok fennmaradását biztosítják. Ilyen módon szétválasztva a kérdést, lehetővé válik azok külön-külön megválaszolása. Bourdieu (1998) szerint „a kapcsolatháló azoknak az egyéni vagy kollektív beruházási stratégiáknak a terméke, amelyek tudatosan vagy öntudatlanul olyan társadalmi kapcsolatok megeremtésére és fenntartására irányulnak, amelyek előbb-utóbb közvetlen haszonnal kecsegtetnek”. Ide illik Lin (1999) azon véleménye, miszerint a társadalmi tőke fogalma mögött egy egyszerű alaptétel áll: „befektetés a társadalmi kapcsolatokba a várt hozamok reményében”. Coleman (1998) szerint valamely társadalmi struktúrában a társadalmi tőke megkönnyíti e struktúrán belül a cselekvők bizonyos cselekedeteit, és hozzáteszi, hogy „... a társadalmi tőke is termelő, vagyis lehetővé teszi bizonyos, máskülönben elérhetetlen célok megvalósulását”. A kapcsolatok építése, ily módon egy közösség tagjává válása tehát későbbi hasznok és előnyök realizálását feltételezi. Mindemellett szükség van bizalomra és társulási hajlandóságra is (Szabó és mtsai, 2005).

Ezek után nézzük meg, melyek azok a tényezők, amelyek a közösségek, így a társadalmi tőke létrejöttét és fennmaradását biztosítják. Elsőként Francis Fukuyama (1999) társadalmi tőke koncepcióját említem, mely szerint a társadalmi tőke olyan megtestesült informális norma, amely előmozdítja az együttműködést. Ezek a normák a kölcsönösségtől a komplex tanokig, mint pl. a kereszténység terjedhetnek. Egy másik fontos dolog, amit Fukuyama (in Csath, 2002) kiemel: a bizalom. Bizalom híján ugyanis a társadalom szétaprózódik, atomizált csoportokra szakad szét. Egy kölcsönösségen nyugvó közösség, amelynek tagjai megbíznak egymásban, sokkal többre képes, mint a hasonló, de bizalmatlan közösség (Putnam, 1993; Coleman, 1998). A közösségek fennmaradásának szintén fontos elemei a kapcsolatok, főként a gyenge

kapcsolatok által biztosított információáramlás, amely lehetővé teszi számunkra azokhoz az információhoz való hozzáférést is, amelyek saját intim szféránkon, illetve saját társadalmi körünkön kívül esnek (Granovetter, 1983). A gyenge kapcsolatok kapcsán Csermely (2005b) azt mondja, hogy a társadalmi bizalom olyan kincs, amely megnöveli a gyenge kapcsolatok kiépítésének esélyét. Putnam (1993) szerint a társadalmi tőke a társadalmi szerveződés jellemzőire utal: hálózatok, normák és bizalom, amelyek elősegítik a koordinációt és az együttműködést a kölcsönös hasznok érdekében. A közösségek fennmaradásának és a társadalmi tőke újratermelésének további előfeltétele a folyamatos kapcsolattartás (Bourdieu, 1998), ami energiát igényel (Csermely, 2005a).

A hálózatok kialakulását és fennmaradását, így a társadalmi tőke termelését és újratermelését tehát több tényező befolyásolja. A közösségek, a kapcsolatok kialakulásánál fontos szerepe van a motivációnak, azaz azon előnyök ismeretének, amelyekhez akkor jut hozzá valaki, ha az adott közösség részévé válik. A motiváción kívül azonban szükség van társulási hajlandóságra és bizalomra, ugyanis bizalom nélkül nem alakulnak ki kapcsolatok. Mindezekon túl a kapcsolatok kialakulása, a közösségek létrejötté energiát, azaz egyéni és/vagy kollektív cselekedeteket igényel. A meglévő kapcsolatok fenntartásához, kialakulásukhoz hasonlóan energia-befektetés, kapcsolattartás, törődés, cselekvés szükséges. Szükségesek továbbá azok a tényezők, amelyek biztosítják a közösségi kohéziót. Ezek a tényezők a kölcsönösség és a normák megléte, elfogadása és betartása. Egy aktív, működő közösség nem nélkülözheti az előbbieket.

De mit tehetünk annak érdekében, hogy ezek a kapcsolatok létrejöjjenek?

Mint arra az előzőekben több utalás is történt, társadalmunkban jelentős hiányosságok vannak, mivel a társadalom atomizált, ennél fogva nem működik megfelelően. Ennek orvoslásában nyújthat segítséget a közösségfejlesztés, amelynek alapfogalma a közösség. „A közösség, mint hiány, mint ami nincs, de kívánatos lenne, hogy legyen, sőt, mint aminek világra jövedele elő is segíthető” (Varga és Vercseg, 1998).

Mielőtt választ adnék az előbb feltett kérdésre, vizsgáljuk meg, hogy mit is értünk közösség alatt!

A közösség Parsons (in Varga és Vercseg, 1998) szerint „a társadalmi rendszer szerkezetének egyfajta megjelenése, amelyik vonatkozhat személyek területi elhelyezkedésére és cselekvésére is”. Parsons társadalmi rendszernek nevez „minden olyan társadalmi alakulatot, interakció rendszert, ahol a cselekvők meghatározott szituációban közös magatartásszabályok, normák, értékek által szabályozva lépnek egymással kapcsolatba” (Varga és Vercseg, 1998).

A közösség és a hálózatok meghatározása között egyértelmű analógia figyelhető meg, ami nem véletlen, hiszen az emberek alkotja hálózatok közösségeket, tágabb értelemben társadalmat

alkotnak. A közösség fogalom-meghatározásából és lényegéből következik, hogy az, mint a társadalom építőköve, lokális dimenzióban értelmezhető, ami a közösségfejlesztés tartalmában is kifejezésre kerül.

„A közösségfejlesztés települések, térségek, szomszédságok közösségi kezdeményező- és cselekvőképességének fejlesztését jelenti, amelyben kulcsszerepe van a polgároknak, közösségeiknek és azok hálózatainak, valamint a helyi szükségletek mértékében a közösségfejlesztőknek is, akiknek bátorító, informáló, kapcsolatszervező munkája életre segítheti, vagy megerősítheti a meglévő közösségi erőforrásokat” – írja Vercseg (1999). Más megközelítésben a közösségfejlesztés a helyi erőforrásokból, alulról építkezik és közösségi úton a civil szervezetekkel, az aktív helyi állampolgárokkal tárja fel a helyi közösség szükségleteit és azok kielégítésének módjait, miközben elkötelezi a helyieket saját problémáik közösségi megoldására és a helyi cselekvés mellett (Varga és Vercseg, 1998).

A közösségfejlesztés lényege tehát az egyének, az állampolgárok aktivizálásában és az együttműködésük generálásában jelölhető meg, amelyek révén működő hálózatok jönnek létre, ennek következményeként nő az egyének és a közösség számára hozzáférhető társadalmi tőke.

KÖZÖSSÉG, TÁRSADALMI TŐKE ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS

Az aktív, cselekvőkész helyi közösségek és helyi társadalmak, tehát az egyének és közösségeik számára jelentős erőforrást jelentenek. Ez az erőforrás a társadalmi tőke, ami hálózatokhoz kapcsoltnak, a közösségeket alkotó kapcsolatokba ágyazottan jön létre és válik hasznosíthatóvá az egyéni és közösségi célok elérésében.

A közösség- és a vidékfejlesztés kapcsán nem haszontalan arról szólni, hogy mi is az a fejlesztés. A fejlesztés, szemben a fejlődéssel (ami egy adott rendszer természetéből következő folyamat) a rendszeren kívülről jövő tudatos tevékenység, ami arra irányul, hogy a fejlődés adott folyamatát gyorsítsa, vagy annak irányát megváltoztassa. Ennek átmeneti formája, amikor a rendszeren (közösség, vidéki térség) belüli szereplők vagy szervezetek (belső fejlesztési tényezők) tudatosan vesznek részt saját rendszerük fejlesztésében (Kovács, 2003).

Anélkül, hogy mélyebb etimológiai fejtegetésekbe bocsátkoznánk, érdekes és érdemes néhány szót ejteni a közösség és a vidék szavak közötti kapcsolatáról. A magyar község szó a közösség szó alakváltozata, ami hasonlóképpen alakul az angol nyelvben is, ahol a community szó jelölhet települést, és az emberek egy csoportját is (Varga és Vercseg, 1998). A két szó közötti kapcsolat (község és közösség) egy másik adalékát szolgáltatja Kovács (2003), amikor az angol rural development kifejezés téves fordításáról ír könyvében, szerinte ugyanis e kifejezésre a legmegfelelőbb a falusias térségek fejlesztése lenne, amely alatt főként a községek, valamint a kis- és mezővárosok értendők. Kicsit tovább időzve a szavak

értelmezésénél, megjegyzendő, hogy az angol nyelvben a közösségfejlesztésre bizonyos összefüggésekben nem a community development kifejezést, hanem helyette a community capacity building kifejezést használják (Frank és Smith, 1999; Rural White Paper, 2000; New Rural Economy Project, 2003), míg a community development-et, település-, vidék- vagy területfejlesztés értelemben (Frank és Smith, 1999; Rural White Paper, 2000; REDB).

A vidéki térségek fejlődése, illetőleg fejlesztése szempontjából meghatározó jelentőségű az adott vidéki területen fellelhető erőforrások milyensége és mennyisége. Fehér (2005) a már idézett könyvében, a vidéki területeken létrejövő és működő sajátos regionális gazdaságot vidékgazdaságnak definiálta. A vidékgazdaság erőforrásainak számbavételénél öt erőforráscsoportot (humán erőforrások, természeti erőforrások, táj- és tájképi erőforrások, települések, egyéb erőforrások) alakított ki. Fehér erőforrás-osztályozásában is megjelenik a társadalmi tőke, mint a humán erőforrásokhoz kapcsolódó sajátos erőforrás. A közösség és a társadalmi tőke kapcsán

Fehér a következőket írja: „... a közösségek az egyénnel egyenrangú erőforrások, s rendkívül fontosnak tartjuk ezért a közösségekkel kapcsolatos kutatások meggyorsítását, s a közösségfejlesztési módszerek és technikák széles körű alkalmazását.”

Az előbbieken hivatkozott kanadai New Rural Economy Project számos dokumentumában a társadalmi tőkét, mint különálló erőforrást szerepeltetik a gazdasági és az emberi tőke, valamint a természeti erőforrások mellett, ami utal ezen erőforrás kiemelt jelentőségére a vidéki térségekben.

A vidéki térségek fejlődésének egyik nagy kérdése, hogy milyen az adott vidéki terület humán erőforrása, rendelkezésre áll-e a szükséges szakértelem, szellemi erő, illetve az egyének, a közösség akar-e, tud-e tenni a közösségért, a vidékgazdaság társadalmáért, vagy hogy van-e igény a fejlettebb életminőség iránt.

A közösségfejlesztés és a vidékfejlesztés tehát nem csak etimológiailag áll kapcsolatban egymással, hiszen az erős társadalmi tőkét képviselő közösségek egyik meghatározó jelentőségű erőforrását jelentik a községek (vidék) fejlődésének és fejlesztésének.

IRODALOM

- Bourdieu, P. (1998): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája (Szerk.: Lengyel Gy.-Szántó Z.) Aula Kiadó, Budapest. 155-176.
- Coleman, J.S. (1994): Társadalmi tőke. In: A gazdasági élet szociológiája (Szerk.: Lengyel Gy.-Szántó Z.) Aula Kiadó, Budapest. 99-127.
- Coleman, J.S. (1998): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Tőkefajták: A társadalmi és kulturális erőforrások szociológiája (Szerk.: Lengyel Gy.-Szántó Z.) Aula Kiadó, Budapest. 11-43.
- Csath M. (2002): Erős társadalmi tőke, sikeres nemzet. Valóság, 45. 5. 82-92.
- Csermely P. (2005a): Hálózatok sejtjeinkben és körülöttünk. Mindentudás Egyeteme. 2005.09.12. <http://origo.hu/attached/20050912csermely20050912.rtf>
- Csermely P. (2005b): A rejtett hálózatok ereje. Hogyan stabilizálják a gyenge kapcsolatok a világot? Természet világa, 136. 4. 146-150.
- Csizmadia, Z. (2002): Robert D. Putnam: Bowling Alone, The Collapse and Revival of American Community, Szociológiai szemle, 3. 183-193.
- Fehér A. (2005): A vidékgazdaság és a mezőgazdaság. Agroinform Kiadó, Budapest. 336.
- Frank, F.-Smith, A. (1999): The Community Development Handbook, A Tool to Build Community Capacity. http://www.hrsdc.gc.ca/asp/gateway.asp?hr=en/epb/sid/cia/comm_deve/handbook.shtml&hs=cyd
- Fukuyama, F. (1999): Social Capital and Civil Society. IMF Conference on Second Generation Reforms. 1999.10.01. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/fukuyama.htm>
- G. Fekete É.-Solymári G. (2004): A szociális gazdaság kiépítésének esélye és feltételei az Észak-magyarországi régióban. Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek, 1.2. 32-78.
- Granovetter, M. (1983): The strength of weak ties: A network theory revisited. Sociological Theory, 1. 201-233.
- Kopp M.-Skrabski Á. (2001): Társadalmi tőke Magyarországon. Magyar Szemle, 10. 9-10. 78-86.
- Kopp M.-Skrabski Á. (2002): A magyarság társadalmi és erkölcsi tőkéje. Valóság, 45. 9. 11-19.
- Kovács T. (2003): Vidékfejlesztési politika. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs. 284.
- Lin, N. (1999): Building a network: theory of social capital. Connections, 22. 1. 28-51.
- Pokol B. (1995): Bourdieu elméletének alapkategóriái. In: Elméleti Szociológia, 2. 75-94.
- Putnam, R.D. (1993): The Prosperous Community, Social Capital and Public Life. The American Prospect Online. 1993.03.21. www.prospect.org/print-friendly/print/V4/13/putnam-r.html
- Putnam, R.D. (2004): Bowling together, Interview. In: OECD Observer. 2004.03. http://www.oecdobserver.org/news/printpage.php/aid/1215/Bowling_together.html
- Szabó G.-Katonáné Kovács J.-Popovics P. (2005): A társadalmi tőke szerepe a vidékfejlesztésben. In: A mezőgazdaság tőkeszükséglete és hatékonysága. (Szerk.: Jávora A.) DE ATC AVK, Debrecen. 223-229.
- Varga A.T.-Vercseg I. (1998): Közösségfejlesztés. Magyar Művelődési Intézet, Budapest, 282.
- Vercseg I. (1999): A közösségfejlesztés a vidéki térségekben és az Európai Unió gyakorlatában. In: A SAPARD előcsatlakozási programra felkészítő képzés tananyaga kistérségek számára (Szerk.: Kulcsár L.) Scolar Kiadó, Budapest.
- Wikipedia (2005): http://en.wikipedia.org/wiki/Social_network
- Facilitator's Handbook. Regional Economic Development Board. <http://www.cedresources.nf.net/pdf/cd.pdf>
- New Rural Economy Project. Building Rural Capacity in The New Economy. <http://nre.concordia.ca/documents.htm>
- Rural White Paper Review Chapter5. Department for Environment, Food and Rural Affairs (DEFRA). <http://www.defra.gov.uk/rural/rwpreview/chapter5.htm>